

АРБОРИСТ VS ДЕРЕВОЗНАВЕЦЬ

Нині вже нікого не здивуєш назвами нових, раніше невідомих професій, які з'являються значно швидше, аніж на них встигає зреагувати лексикографічна практика. Серед таких – *арборист*.

У всесвітній павутині натрапляємо на численні оголошення, дописи в соцмережах, сторінки, сайти, де вживають цю лексему, наприклад: «*Все для арбориста*», «*Зрізання дерев у Києві – терміновий виклик арбориста*» (<https://ecomir.in.ua/uk/spyliuvannia-derev/arborystyka>), «*Арборист, або той, хто рятує зелені життя*» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3989463-arborist-abo-toj-hto-ratue-zeleni-zitta.html>), «*У моєму дворі спилують дерева «для омолодження». Це нормально? 7 запитань до арбориста*» <https://www.village.com.ua/village/city/how-it-works-city/348759-arborist> тощо¹². Про перспективність відповідної діяльності, що запитана в сучасній спільноті, свідчать матеріали на сайтах навчальних закладів, як-от: «*Навчання арбористів у НУБіП України*» (<https://nubip.edu.ua/news/navchannya-arborystiv-u-nubip-ukrayiny>) та ін.

Отже, що ж за фахівець цей загадковий *арборист*?

Прогнозовано, що тлумачення цього слова немає у СУМ-11, та й у доступній онлайн-версії СУМ-20. Не знайдемо його і в чинному «Класифікаторі професій» (<https://me.gov.ua/Profession/List>). А от на сайті лексикографічного ресурсу «Горох» (<https://goroh.pp.ua>) виявлено таку словникову статтю:

«**АРБОРИСТ** ч. р., істота

*ботаніка, садівництво, екологія. Фахівець, який займається вирощуванням, доглядом, обрізуванням та видаленням дерев, забезпечуючи їхнє здоров'я та безпеку для навколишнього середовища. Приклади: Досвідчений **арборист** може визначити хворобу дерева за його листям. Послуги **арбориста** часто потрібні для догляду за старими деревами в парках або під час будівельних робіт»* (<https://goroh.pp.ua/Тлумачення/арборист>). Тут же наведено словозміну лексеми.

¹² У прикладах тут і далі збережено правопис і стилістику оригіналу.

Чи не найдокладнішу офіційну інформацію про фах *арбориста* та його відмінності від споріднених спеціальностей знаходимо в розділі «Професії» на сайті Proforientator.info, який започатковано в рамках наукового дослідження Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: *Арборист – деревознавець, фахівець з догляду за зеленими насадженнями. Професія арбориста споріднена з професіями озеленювача, лісника та ландшафтного дизайнера, але принципово відрізняється від них. Озеленювач займається садінням дерев і рослин, ландшафтний дизайнер продумує загальну концепцію їх висаджування. А фахівець з арбористики стежить за станом здоров'я дерев. Лісник займається збереженням лісового масиву. Арборист займається кожним деревом окремо. <...> Арборист проводить планове обстеження дерев (моніторинг), сезонну санітарну обрізку, формує крони, за необхідності обробляє рани, виявляє аварійні дерева тощо* (https://proforientator.info/?page_id=932).

У листопаді 2023 року в Києві було презентовано Європейські стандарти догляду за деревами (Technical Standards in Tree Work) українською мовою, що охоплюють три документи, в кожному з яких зафіксовано лексему *арборист*: «Європейський стандарт висадки дерев» (11 слововживань), «Європейський стандарт обрізки дерев» (13 слововживань), «Європейський стандарт механічної стабілізації дерев» (17 слововживань)¹³. До роботи над українською версією документа не було залучено лінгвістів (лише перекладачів-волонтерів), а потреба узгодження термінології зі сфери арбористики, її тлумачення та правопису очевидна. Так само на часі лексикографічна кодифікація назви цієї запитаної у світі сучасної професії.

Українська номінація *деревознавець* як національна альтернатива до запозиченого «арборист» поки не набула належного поширення. Можливо, тому що соціум цю лексему сприймає звужено, отже, вона не охоплює того функціоналу, яким традиційно наділяють *арбориста*. Аргументом на користь обрання

¹³ Стандарти можна переглянути за покликанням: <https://drive.google.com/drive/folders/12VUNvkoNdODu2TD74ogxpfkQxBGtL7hA>.

іншомовного відповідника назви професії слугуватиме впровадження міжнародних нормативних документів у цій галузі.

Популярність послуг арбористів зумовила пошук синонімів до назви фаху: як в офіційному слововживанні, так і в медіапросторі. Хоча неточне розуміння специфіки цієї спеціальності часом спричиняє помилки. Один із вдалих, на нашу думку, українських відповідників офіційної назви – «інспектор стану дерев»: *У рамках проекту з розвитку арбористики в Україні Semen Oblomei Foundation Благодійний фонд Peli can live готує курс для майбутніх інспекторів стану дерев!* (<https://www.facebook.com/100091460444934/posts/236850319373648/>). А от слова *альпініст* і *арборист* недоцільно вважати за синоніми навіть у «прозорому» щодо тлумачення контексті, наприклад: *Послуги арбориста. Спил та обрізка дерев альпіністами* (<https://alpindustriya.com.ua/ua/poslugy-arborystiv/>). Зауважимо, що промисловий альпінізм – «це професійна діяльність і одночасно технологія проведення робіт у місцях, доступ до яких ускладнений у зв'язку з їх розташуванням на великій висоті» (<https://alpindustriya.com.ua/ua/shcho-take-promyslovyj-alpinizm/>). Безумовно, робота арбориста передбачає володіння базовими навичками з альпінізму, вміння працювати зі спеціальним устаткуванням на висоті; це важлива професійна характеристика, проте зовсім не основна.

На інший синонім-метафору – «деревний хірург» – натрапляємо в медіапублікаціях: *Відомий арборист Володимир Ветроградський – «деревний хірург», який за понад два десятиліття врятував близько двох тисяч дерев по всій Україні* (<https://lviv.media/publikaciyi/94631-rentgen-dlya-duba-chivdastsya-vryatuvati-najstarishe-derevo-lvivshini/>). Припускаємо, що мова-джерело синонімії в цьому випадку англійська. Адже в Кембриджському словнику *arborist* (<https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/arborist>) витлумачено так: *«людина, робота якої полягає в догляді за деревами та підтримуванні їхнього здоров'я і безпеки, наприклад, шляхом обрізування пошкоджених гілок»* (переклад наш. – А.Г.). Тут же зазначено синонім *tree surgeon* (дослівно – хірург дерев, деревний хірург).

Ряд образних вторинних номінацій до *арборист* продовжують такі: У Києві з'явилися сертифіковані «адвокати дерев» (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/94365/>); *Санітари Лісу*. Досвідчена команда, надаємо послуги арбористики в будь-яку пору року, беремось за складні задачі (<https://www.sanitary-lisu.com.ua/>). Хоча щодо прозорості семантики останньої сполуки є сумніви, адже *санітарами лісу* називають і птахів, і мурах, і вовків тощо. Та й уживання великої літери у сполучі не є нормативним. І все-таки, пошук українськими компаніями емоційно-експресивних відповідників до слова *арборист*, що ще не набуло поширення, варто привітати.

Сучасний ринок праці динамічно реагує на запити соціуму, тому постійно виникає потреба в номінуванні нових видів діяльності та фахівців, які їх виконують. На це впливають як інтралінгвальні, так і (переважно) екстралінгвальні чинники. На нашу думку, варто віддавати перевагу власне українським назвам, вчасно їх кодифікувати і вводити до активного вжитку принаймні в офіційно-діловому спілкуванні. Хоча часто у виборі номінації нової професії вирішальну роль відіграє саме мовна практика, де вже утвердився іншомовний варіант.

Ангеліна Ганжа